

נחלקו הדעות, באלו שאמרו 'אין שומעין לשנות', האם הדין כן גם כשמנהג המדינה לבנות כן, או שמא רק בשינוי מן המנהג אין שומעין לו. ויש מחלקים בין שינוי בעובי הכתלים שאינו יכול בכל אופן, לשאר שינויים (ערא"ש בשם הראב"ד; מאירי. ומשמע שהעליון שבא להקל רשאי אף בשינוי מן המנהג, ואין יכול התחתון למנוע קירוב נפילת העליה).

דף קיח

רפב. מי שנפל כותלו לתוך גינת חברו, ואמר לבעל הגינה: פנה את האבנים לעצמך – האם שומעים לוי? ואם נאות בעל הגינה, האם יכול בעל הכותל לחזור בו מדבריו?

נפל כותלו לגינת חברו ואמר לו: פנה אבניך. אמר לו: הגיעוך – אין שומעים לו (אם אין זה רוצה, אינו קונה לו דבר הפקר או מתנה) אלא חייב בעל הכותל לפנותו.
נתרצה בעל הגינה וכבר פינה את האבנים – זכה בהן ואין יכול הלה לחזור בו גם אם נותן הוצאות הפינוי. אבל כל עוד לא פינה, אמרו בגמרא שיכול בעל האבנים לחזור בו, ואעפ"י שחצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו, כאן לא נתכוין הלה להקנותן אלא לדחות פינויו.
א. יש אומרים: דוקא כשפינה בפניו זכה (רמ"ך ר"ן נמו"י. וכ"כ הש"ך). וי"א אפילו שלא בפניו (ב"ח וסמ"ע).

ומיד שהתחיל לפנות שוב אין יכול הלה לחזור (הר' יהונתן).
ב. אם קיבל עליו בעל הגינה ובא לחזור בו – כתב הרמ"ך שאין יכול לחזור [אעפ"י שבכל האבנים חוזר], שהמחילה אינה צריכה קנין. 'וצריך עיון'.

רפג. א. השוכר את הפועל לעשות מלאכה בדבר של עצמו או של חברו או בשל הפקר – האם חייב לשלם לו במעות או יכול לומר לו: טול מה שעשית בשכרך?

ב. אם אמר לו כן וניאות, ועתה בא לחזור מדבריו – האם שומעים לוי?

א. השוכר את הפועל לעשות עמו בתבן ובקש, ואמר לו: תן לי שכרי ואמר לו: טול מה שעשית בשכרך – אין שומעין לו, אלא חייב ליתן לו דמים דוקא.

אפילו אין לו מעות, יטרח וימכור חפציו או יחזר אחר מעות, ואין רשאי לשלם שכרו בשוה-כסף (ראשונים).

וכן הדין בהראהו בשל חברו – נותן לו שכרו משלם, בדמים.

דוקא כשאמר 'שכרך עלי', או אף כשלא אמר כן אבל אמר לו בתחילה 'עשה בשלי', אבל אם מתחילה אמר לו לעשות בשל אחר [ולא פירש 'שכרך עלי'], או כשאמר לו בפירוש 'שכרך על בעל הבית' – פטור משלם. ובעל הבית, אם עשאו שליח לשכור לו – חייב לשלם כל שכרו, ואם לאו חייב כדין 'היורד לשדה חברו ונטעה שלא ברשות' (תוס', רמב"ן ועוד). ואם שכרו בסתמא – הריהו כאומר 'שכרך עלי' (עפ"י רשב"א).

ואולם אם שכרו לעשות בדבר של הפקר ולא היתה שם הגבהה (כגון ששכרו להשיג או להשליך מעליה לארץ בדחייה. ערש"י) – שומעים לו ונטל הפועל מה שעשה בשכרו מפני שלא קנה בעה"ב את מלאכתו. וזהו רק לפי הדעות שהבטת בהפקר אינה קונה, אבל לדעה האומרת הבטת בהפקר קונה – זכה המעביד במלאכה וחייב לשלם לו כשאר פועלים (כן ריהטת הגמרא, כפרש"י. וע' קצוה"ח שלו).
להלכה, הבטת בהפקר אינה קונה (ערמב"ם נדרים ב, יט; חו"מ רעג, יא).

נראה לכאורה שאותו דבר שנוטל, שזה לדמי שכיר יום, והואיל ובעה"ב לא קנאו יכול לומר טול את שלך במה שעשית, אבל פחות מדמי שכירותו לאו כל כמיניה לומר טול מה שעשית, שהרי שכרו כפועל ונתחייב לו שכרו. אך מדברי הרשב"א משמע לכאורה שאין כאן חיוב שכירות מאחר ולא נהנה כלום, ושונה הראהו בשל חברו דחשיב כנהנה כיון שחברו נהנה על פיו. ושמא תלוי בשיטות הראשונים בדין 'ערב'. וצ"ע.

ב. אם נאות הפועל לקבל מה שעשה בשכרו, ועתה אומר לו בעל הבית הילך דמי שכרך ואני אטול את שלי – אין שומעין לו.

יש אומרים שבפועל אין חילוק אם פינה אם לאו אלא מיד כשקיבל עליו הרי זה כאילו פינהו לאלתר וגמר ומקנה, שכך דרכו להוליך התבן או הקש לביתו משקיבל עליו (רשב"א). ויש אומרים דוקא בשפינהו [או עשו קנין], שהרי הגמרא משהו פועל לכותל שנפל (כן דעת הרמ"ך הר"ן).

רפד. שומרי ספיחי שביעית לצורך מנחת העומר או שתי הלחם – האם נוטלין שכר מן ההקדש ומדוע?

לדברי חכמים, שומרי ספיחי שביעית לצורך מנחת הציבור, נוטלים שכרם מתרומת הלשכה. וכמה טעמים מבוארים בגמרא: או מפני שסוברים הבטה בהפקר קונה, הלכך השומרים קונים את ספיחי ההפקר, ונמצא שאינה קריבה משל ציבור. או גם אם ימסרום לציבור, חוששים שמא לא ימסרו יפה יפה, שנוה להם שיקרבו משלהם (רבא). או מטעם אחר: חוששים לבעלי זרועות שיקחו בחזקה לעצמם, הלכך נותנים שכר לשומרים ומוציאים קול שהם של הקדש (רבא לאיכא דאמרי').

רבי יוסי אומר: הרוצה – מתנדב לשמרו בחנם, שלדעתו אין לחוש לבעלי זרועות, והבטה בהפקר אינה קונה לשומר, ואפילו אם תאמר קונה, אין חוששים שלא ימסרנו לציבור יפה יפה.

א. פסק הרמב"ם (שקלים ה, ה-ו) כחכמים שאין שומעים למתנדב בחנם, משום בעלי זרוע. ואילו המאירי סתם שאמנם שומרי ספיחים נוטלים שכרם מתרומת הלשכה אבל אם רצה אחד להתנדב ולשמור בחנם בשביל הציבור – עושה, ואין חוששים שמא לא ימסרום לציבור יפה יפה. [נראה שלדעתו אף חכמים מודים לכך, רק בסתמא תקנו ליטול שכר כדי להפריש בעלי זרועות, אלא שאם מחל מחל].

ב. יש אומרים שאסור לשמור ממש, ואף אם שמר יתכן שנאסר הדבר לאכילה וממילא גם להקרבה, רק מודיעים לכל הבא ליטול שיחדום לעומר, ומעצמם הבריות גמנעים (עפ"י תוס' לעיל נח. תור"פ והדושי הר"ן כאן).

יש אומרים שאיסור 'משומר' מדרבנן, ולא גזרו בשל הקדש, וגם השימור עצמו לא נאסר אלא לצורך הדיוט (עתורא"ש).

רפה. א. אלו דברים התירו חכמים להוציאם לרשות הרבים? ומה הדין אם הזיקו?

ב. אבן שהזיקה או הזיקה בפשיעה בתוך תהליך הבנייה, מי חייב לשלם?

א. המוציא זבל לרשות הרבים (לפנותו לשדהו ולגינתו) – המוציא מוציא והמזבל מזבל (כלומר יהא מזומן ליקחנו לאלתר משם, שאסור להשהותו שם). ובברייתא שנו שבשעת הוצאת זבלים מוציא אדם זבלו לרה"ר וצוברו כל שלשים יום כדי שיהא נישוף ברגלי אדם ובהמה. ואם הזיק – חכמים מחייבים לשלם ורבי יהודה פוטר.

ואף שלא בשעת הוצאת זבלים, התירו לו על מנת לפנותו מיד, ואם הזיק – לרבי יהודה פטור (תוס' בפירוש האחד). ויש סוברים שאף לרבי יהודה חייב, ורק כשנתנו לו רשות לזמן מרובה פטר רבי יהודה מן התקנה (ערמב"ן וחדושי הר"ן).

ויש סוברים שאסור להוציא זבל כלל שלא בשעת הוצאת זבלים (ערמב"ן ור"ן בדעת רש"י). וכן נראה במאירי שפירש שמשנתנו חולקת עם הברייתא וסוברת שאין התר להוציא לשלשים יום. אך יתכן לומר שאין כאן מחלוקת והמשנה מדברת במוציא על מנת לזבל, ובוה צריך לפנות לאלתר, ואילו הברייתא במוציא כדי לשופו. וע' גם בתורי"ד).

אין שורים טיט ברשות הרבים ואין לובנים לבנים, אבל גובלים טיט (לתת מיד בבנין (רש"י). וי"ל אפילו בימות החמה מותר. כן צדד הרמ"ך), ולא לבנים.

הבונה ברשות הרבים, המביא אבנים מביא והבונה בונה – (מקבל מיד המביא ובונה מיד). ואם הזיק – משלם מה שהזיק. רשב"ג אומר: אף מתקן הוא את מלאכתו לפני שלשים יום. ומבואר בגמרא (כפרש"י ועוד) שלדבריו אם הזיק כל שלשים יום פטור מלשלם (כשיטת רבי יהודה הנ"ל). ואמרו שכן סובר גם רבי שמעון.

הלכה כחכמים שאעפ"י שברשות, אם הזיק – משלם (רמב"ם נזקי ממון יג, מאירי).

ב. שנו חכמים: החצב שמסר לסתת – הסתת חייב. הסתת שמסר לחמר – החמר חייב. החמר שמסר לכתף – הכתף חייב. הכתף שמסר לבנאי – הבנאי חייב. הבנאי שמסר לאדריכל (= אבי האומנין, המדקדק בהנחת האבן לצדדה על מושבה בשוה) – אדריכל חייב. ואם הניח אבן על הדימוס (= השורה) והזיקה (לאחר זמן) – כולם חייבים לשלם. והעמידו בקבלנות (שעל כולם מוטל שתהא מיושבת יפה וקיבלו אחריות הנוק יחד), אבל בשכירות – האחרון חייב.

א. אם נפלה כשעדיין מתעסק בה – הוא לבדו חייב (מאירי).

ב. נראה מדברי הראב"ד (ע' שיטמ"ק ומאירי) שאין כולם חייבים בקבלנות אלא כשכולם עזרוהו בהעלאת האבן, שמתוך שהיא כבדה כולם באים לסייע, ואעפ"כ כשכל אחד שכיר למלאכתו אלא שעזרוהו בחנם – אינו חייב אלא האחרון.

דפים קיח – קיט

רפו. ירק שבין שתי גנות של שני אנשים זו למעלה מזו – למי הוא שייך?

ירק הגדל בין שתי גנות זו למעלה מזו (בזקיפת הקרקע); עיקרו של הירק, מה שבתוך האדמה – שייך לבעל השטח העליון שהרי הוא בתוך אדמתו.

גם השרשים שלמטה מתפיסת ידו של העליון שייכים לו לדברי הכל (עפ"י רמ"ך).

נופו של הירק – מחלוקת תנאים; לדברי רבי מאיר: הנוף של העליון, שמשם ירק זה חי ו'שדי נופו בתר עיקרו'. ולדברי רבי יהודה: של תחתון [שאינו סובר 'שדי נופו...'], הלכך הגדל בשל זה לזה ובשל זה לזה, השרשים שבאדמה של העליון והנוף שבאוויר של התחתון. וכן דעתו לענין מקח וממכר ואיסור ערלה שאין הנוף הולך אחר העיקר].

רבי שמעון אמר: כל מקום שהעליון יכול לפשוט ידיו וליטול, ללא שיאנס עצמו לפשוט ידו יותר מדאי (דבי רבי ינאי) – הרי הוא שלו, והשאר – לתחתון. וכן אמר אפרים ספרא בשם ריש לקיש: הלכה כרבי שמעון.